

Naturvärden vid Ramsbergs kyrkområde

Den 10 maj 2014 inventerades Ramsbergs gamla kyrkogård och kyrktomten. Syftet var att få kunskap om vilka kärlväxter, träd, buskar och fåglar som finns i området vid och kring kyrkan. Vi har sammanställt en lista över de funna arterna samt föreslår skötselåtgärder som ytterligare kan öka den biologiska mångfalden runt Ramsbergs kyrka.

Mandelblomma växer talrikt i hela kyrkomiljön och visar på äldre tiders brukande.

Bakgrund

Kyrkogårdar hyser ofta en hög biologisk mångfald jämfört med andra parkmiljöer. Det beror på den historiska markanvändningen. Kyrkogårdar har i många fall, långt tillbaka i tiden, brukats som slåtterängar eller betsmarker. Ofta finns gamla träd i dessa miljöer som är viktiga livsmiljöer för fåglar, lavar, fladdermöss och insekter. En gammal ek kan hysa upp mot 1500 olika arter. Gamla lövträd minskar i hela landskapet vilket gör att många arter har svårt att hitta boplatser och föda. Stenmurar och gravstenar har ofta en specifik lavflora och många insekter, snäckor och kräldjur söker sin tillflykt bland stenarna.

Sveriges Riksdag antog 1999 de 16 miljömålen som strävan efter en ekologisk hållbar utveckling. Målen handlar om bla om hur vi ska förbättra klimat, hav, myrar, luft, vatten och biologisk mångfald. Målen syftar på att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta. Miljömålen är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Denna rapport tar främst bäring på två miljömål; ”Ett rikt växt- och djurliv” samt ”Ett rikt odlingslandskap”. Om kyrkan tar ansvar för och värnar den biologiska mångfalden på

kyrkogårdar bidrar man i arbetet med att uppfylla miljömålen.

Muren till Ramsbergs kyrktomt byggdes om 2012. Under ombyggnationen fälldes samtliga lönnar på kyrktomten intill muren längs Ristanvägen och tomten ger nu ett kallt intryck. Våra funderingar om vilka växter som skulle kunna ersätta träden ledde oss till idéer om naturvårdsplanering för kyrkområdet. Vi hoppas att följande rapport kan bidra till en diskussion om kyrkans mark som en naturresurs samt fungera som ett förslag till en naturvårdsplan.

Inventeringen

Vi började med att undersöka vilka naturvärden som fanns på kyrktomten och gamla kyrkogården. Vi inventerade växterna den 10 maj 2014. Ett så tidigt datum valdes för att hinna ta reda på så mycket som möjligt innan gräset skulle klippas för första gången. Totalt hittade vi 101 olika växtarter, 10 fågelarter och 14 olika träd och buskar. Av dessa är 12 arter lite mer exklusiva och visar på gammal hävd, dvs att kyrkomiljön tidigare sköts som äng eller betesmark. Exempel på dessa arter är; gullviva, prästkrage, rödkämpar, gökärt, gråfibbla, blåklocka, vitmåra och gulmåra. De hävdgynnade växterna är gulmarkerade i artlistan nedan. Med inventeringen som redskap vill vi presentera våra tankar om hur man kan bevara och utveckla skönhet och biologisk mångfald i kyrkoområdet, som ligger centralt i vår bygd.

Gamla lövträd minskar generellt i landskapet. Eken på Ramsbergs kyrkogård är därför väldigt värdefull som livsmiljö för mängder av fåglar, insekter, lavar och fladdermöss. Dessutom är det ett mycket vackert träd!

”Kyrkogården är en helgad plats där vi vårdar minnet av nära och kära. Men det är också en miljö som ofta präglas av skönhet och en intressant kulturhistoria och biologisk mångfald. Vi behöver nu fördjupade kunskaper och praktiska insikter om hur vi på bästa sätt förvaltar detta arv och för det vidare till kommande generationer.” Ärkebiskop Anders Wejryd i ”Kyrkogården – en Noas ark” av Åke Carlsson & Svante Hultengren.

Förslag på förbättringsåtgärder

Genom ganska enkla förändringar i skötseln av kyrkomiljön kan den biologiska mångfalden ökas. I första hand handlar det om att minska arealerna gräsklipppta ytor som utarmar florans och faunan. Genom att lämna ytor och låta gräs och växter gå i blom kommer artrikedomen att öka genom möjligheten till fröspridning. Växterna kommer dessutom att fungera som födokällor för fjärilar, bin och humlor. Dessa ytor kan slås en gång sent på sommaren, i slutet på juli eller början på augusti. Historiskt har sådana ytor slagits med lie men det går bra med slätterbalk eller röjsåg med en vass trekantsklinga (obs ej trimmer som kan slita sönder växterna). Allt avslaget material (hö) måste krattas ihop och föras bort för att inte gödsla marken och gynna fel slags växter (brännässla, kirskål mm).

Rödämpan som har vackra rosa blomställningar tillåts aldrig gå i blom och fröa av sig på grund av för idogt gräsklippande. Arten indikerar gammal hävd och växer strax söder om kyrkan.

”Modern parkskötsel utarmar mångfalden - Dessvärre pågår sedan några decennier en alltmer modern och likriktad skötsel av kulturmiljön, vilket resulterar i en utarmning av de växter och djur som är beroende av traditionell hävd. Problemet med att kyrkogårdarna utarmas på biologisk mångfald beror framförallt på bristfälliga kunskaper om vilka värden som står på spel. Samtidigt finns ett brett intresse för de här frågorna hos såväl allmänhet som kyrkogårdsförvaltningar” - Åke Carlsson & Svante Hultengren i ”Kyrkogården – en Noas ark”.

Förslag på åtgärder som skulle höja naturvärdena i Ramsbergs kyrkomiljö.

Slänten längs grusgången på den gamla kyrkogården har en rik flora som kan gynnas genom att den slås sent, helst inte förrän en bit in i augusti. Då hinner blommorna fröa av sig och dessutom vara viktiga pollen- och nektarkällor för fjärilar, humlor och bin. För att ytterligare gynna blommornas fröspridning kan mossa krattas bort tidigt på våren.

Slänten längs grusgången är artrik, här blommar mandelblom, backskärfrö, smörblomma och gökärt. Denna yta verkar undgå gräsklippning (i varje fall tidigt på säsongen!) vilket är bra! Slått sent på året skulle vara optimalt.

Gräsmattan mellan grusgången och f.d. begravningskapellet kan förvandlas till en blomsteräng. Gräsmattor är artfattiga medan ängar är mycket artrika. Det gäller inte bara blommor och gräs utan i ännu högre grad fjärilar, skalbaggar och andra insekter. För varje art av blomma finns det fem till tio gånger fler insektsarter. Genom att avstå från klippning under vår och försommar kan man upptäcka vad som finns. I bästa fall är det bara att fortsättningsvis slå området som en äng, en gång sent på säsongen.

Denna artfattiga gräsmatta skulle kunna ställas om till en blomsterrik äng!

Kyrkomuren är den artrikaste delen av hela kyrkoområdet. Här har mängder av torrängsväxter fått sin tillflykt och undslipper gräsklippning. Muren som vetter mot Ristanvägen är renskrapad på grund av renoeringen, men så småningom bör den återfå en artrik flora. Sniglar och snäckor trivs bra i stenmurens håligheter. Tyvärr har inplantering av mossflox (trädgårdsväxt) gjorts här. Istället bör alltid vilda svenska vilda arter väljas, såsom backtimjan, backnejlika och gråfibbla, dessa arter uppskattas av humlor, bin och fjärilar.

Stenbräken hjälper till att skapa bra mikroklimat för snäckor och sniglar.

Blommorna hos Gul fetknopp är väldigt nektarrika och viktiga för många fjärilar.

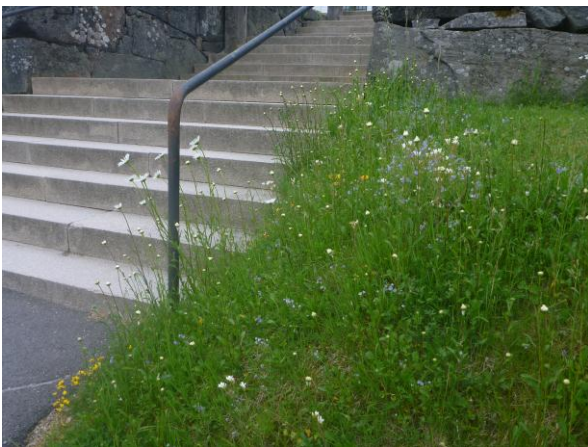

Karpaterklocka

Kärleksört

Markremsan mellan kyrkomuren och Ristanvägen kan omvandlas till blomsteräng genom att skrapa bort det befintliga (o)gräset och lägga på ett lager av grus/sand. Så in ängsväxter av lokalt ursprung, t.ex. blåklocka, tjärblomster, backnejlika, trift och mandelblomma. Kanske kan orsborna samla in och så själva.

Artrik och vacker!

Remsan mellan vägen och muren är idag en arfattig gräsmatta. Den kan bli Lika vacker som på andra sidan trappan.

Gräsmattor generellt. Genom att avstå från gräsklippning på vissa utvalda ytor kommer befintliga växtarter att gynnas och flera ängsväxter lockas att vandra in.

*Berget sydväst om kyrkan. Här har inte gräset klippts, vilket märks på blomprakten!
Här växer rikligt med mandelblom, smultron och styvmorsviol.*

Intill byggnader. Örter och mindre växter intill byggnader är vackra inslag och fungerar ofta som födokälla för humlor, bin och fjärilar som trivs i den varma miljön nära en husvägg.

*Skelörten har ofta sin hemvist vid kyrkogårdar. Trolldruvan växer nära Gammelbomonumentet.
Dess frön äts och sprids av myror.*

Fågelhokar och bon

I den Gamla kyrkogården finns det goda förutsättningar att kunna sätta upp fler fågel- och fladdermusholkar. Bevara och utveckla träd och häckar som skydd och boplatser för fåglar och fladdermöss.

Information

Informationstavlor behöver sättas upp för att informera om en ny skötselriktning. Om besökare informeras om att kyrkan sköter sina miljöer för att gynna den biologiska mångfalden så kan eventuella tolkningar i form av att området inte underhålls undvikas. Exempelvis kan oklippta gräsmattor upplevas som om de är misskötta, men inte om besökare informeras om att området numer vårdas som en äng för att gynna biologisk mångfald.

Artlista över växter och fåglar den 10 maj 2014

Gamla Kyrkogården

Slänten längs grusgången från Prästgården

- Gullviva – *Primulacae veris*
Filtlav – *Peltigera canina*
Vitsippa – *Anemone nemorosa*
Majsmörblomma – *Ranunculus auricomus*
Vitmåra – *Galium boreale*
Backskärvfrö – *Thlaspi caerulescens*
Röllika – *Achillea millefolium*
Ängssyra – *Rumex acetosa*
Teveronika – *Veronica chamaedrys*
Mandelblomma – *Saxifraga granulata*
Åkerförgetmigej – *Myosotis arvensis*
Maskros – *Ruderalia/Hamata*
Daggkåpa – *Alchemilla*
Sibiriskt fetblad – *Sedum hybridum*
Gökärt – *Lathyrus linifolius*
Vårfryle – *Luzula pilosa*
Gråfibbla – *Hieracum pilosella*
Prästkrage – *Leucanthemum vulgare*
Hundkäx – *Anthriscus sylvestris*
Påskliljor – *Narcissus pseudonarcissus* (inplanterad)
Åkervädd – *Knautia arvensis*
Älgört – *Filipendula ulmaria*
Vårbrodd – *Anthaxanthum odoratum*
Skogsnäva – *Geraniaceae sylvaticum*
Gårdsskräppa – *Rumex longifolius*
Blåklocka – *Campanula rotundifolia*
Skogsklöver – *Trifolium medium*

Trappor

- Stenbräken – *Cysopteris fragilis*
Majbräken – *Athyrium filix-femina*
Knölklocka – *Campanula rapunculoides*
Toppklocka – *Campanula glomerata*
Kråkvicker – *Vicia cracca*
Kruståtel – *Deschampia flexuosa*
Vårsvingel – *Festuca ovina*
Harsyra – *Oxalidaceae acetosella*
Scilla (trädgårdsrymling)

Längs staketet i norr

- Kirskål- *Aegopodium podagraria*
Hallon – *Rubus idaeus*
Hägg – *Prunus pardus*
Trädgårdsnattviol – *Hesperis matronalis*
Liljekonvalj – *Convallaria majalis*
Ormbär – *Paris quadrifolia*

Harmynta – *Satureja acinos*
Våtarv – *Stellaria media*
Höstfibbla – *Leontodon autumnalis*
Ängsviol – *Violaceae canina*
Grässtjärnblomma – *Stellaria graminea*
Gårdsgroddblad – *Plantago major*
Skogsfräken – *Equisetaceae sylvaticum*
Vitgröe – *Poa annua*
Nejlikrot – *Geum urbanum*
Brunört – *Prunella vulgaris*
Lundgröe – *Poa nemoralis*
Kärrbräsma – *Cardamine dentata*

Gammelbo gård gravmonument

Trolldruva – *Actea spicata*
Gul fetknopp – *Sedum acre*
Häckvicker – *Vicia sepium*

Träd och buskar

Ek – *Quercus robur* (bara en, men gammal och värdefull)
Lönn – *Acer platanoides* (många i olika ålder)
Rönn – *Sorbus aucuparia*
Lind – *Tilia cordata*
Hassel – *Corylus avellana*
Cypress – *Cupressaceae*
Hagtorn – *Crataegus* (klippt häck längs vägen)
Syren – *Syringa vulgaris* (häck från Prästgården till boden)

Kyrktomten

Trapporna

Vårfingerört – *Potentilla crantzii*
Blodrot – *Potentilla erecta*
Karpaterklocka – *Campanula carpatica*
Mandelblomma – *Saxifraga granulata*
Käringtand – *Lotus corniculatus*
Prästkrage – *Lecucantemum pratense*

Gräsmattan längs muren

Åkertistel – *Cirsium arvensis*
Femfingerört – *Potentilla argentea*
Sandtrav – *Cardaminopsis arenosa*
Okänd (vänta på blomma)
Gåsört – *Potentilla anserina*
Gråbo – *Artemisia vulgaris*
Sommargyllen – *Barbarea vulgaris*
Okänd nejlika
Revsörblomma – *Ranunculus repens*
Daggkåpa – *Alchemilla*
Fårsvingel – *Festuca ovina*

Åkerförgetmigej – *Myosotis arvensis*
Förgetmigej – *Myosotis scorpiodeus*
Bockrot – *Pimpinella saxifraga*
Harmymta – *Satureja acinos*
Röllika – *Achillea millefolium*
Gårdsgroblad – *Plantaginaceae major*
Styvfibbla – *Tridentata*
Ängssyra – *Rumex acetosa*
Majbräken – *Athyrium filix-femina*
Stenbräken - *Cysopteris fragilis*
Brunört – *Prunella vulgaris*
Vitgröe – *Poa annua*
Kärleksört – *Sedum telephium* (växer i muren)
Siberiskt fetblad – *Sedum hybridum*
Backskärvfro – *Thlaspi caerulescens*
Vitklöver – *Trifolium repens*
Skelört – *Chelidonium majus* (växer vid västra ingången)
Kärringtand – *Lotus corniculatus*
Trädgårdsveronika – *Veronica persica*
Smultron – *Fragaria vesca*
Gråfibbla – *Hieracium pilosella*
Åkerviol – *Violaceae arvensis*
Vispstarr – *Carex digitata*
Baldersbrå – *Matricaria perforata*
Hundäxing – *Dactylis glomerata*
Korsört – *Senecio vulgaris*
Gulmåra – *Galium verum*
Gårdsskräppa – *Rumex longifolius*
Rödkämpar – *Plantago media*
Ärenpris – *Veronica officinalis*
Gullviva – *Primulaceae veris*
Åkerknavel – *scleranthus annus*

Nya muren

Okänd

Okänd väddväxt

Mossflox (inplanterat trädgårdsväxt)

Utanför nya muren längs grusvägen

Prästkrage – *Leucanthemum vulgare*

Hundkäs – *Anthriscus sylvestris*

Stormåra – *Galium album*

Grästjärnblomma – *Stellaria graminea*

Bergklint – *Centaurea montana*

Ekbräken – *Gymnocarpian dryopteris* (växer i muren)

Majbräken – *Athyriaceae filix-femina*

Brännässla – *Urticaceae diocia*

Mellan muren och Lasse-Maja minnessten

Akleja – *Aquilega vulgaris*

Nypon ros – *Rosa dumalis*

Träd och buskar

Spirea

Rönn (förädlad) - *Sorbus*

Björk - *Betula*

Oxel - trädgårdssort

Lönn – *Acer platanoides*

Sälg (utanför muren mot L-M minnesten) – *Salix caprea*

Pelarek – *Quercus robur*

Ask – *Fraxinus excelsior*

okänd trädgårdsbuske/träd

Fåglar

Gärdsmyg – *Troglodytes troglodytes*

Bofink – *Fringilla coelebs*

Blåmes – *Cyanistes caeruleus*

Björktrast – *Turdus pilaris*

Stare – *Sturnus vulgaris*

Lövsångare – *Phylloscopus trochilus*

Koltrast – *Turdus murula*

Ormvråk – *Buteo buteo*

Fiskmås – *Larus canus*

Nötväcka – *Sitta europaea*

Inventering, fotografering och sammanställning av denna rapport utfördes av:

Shelagh Green

Kyrkvård

Gammelbo 454

711 98 Ramsberg

Åsa Forsberg

Biolog

Gammelbo 219

711 98 Ramsberg

Gammelbo 2014-06-05

